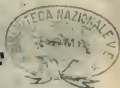
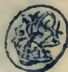
SYNESII
EPISCOPI
CYRENES
AD ARCADIVM IMPERATOREM LIBER,
DE REGNO BENE ADMINISTRANDO,

Stanislao Ilouio Polono Interprete,

AD AMPLISSIMVM, AC REVERENDVM.
PETRVM MISCOVIVM.

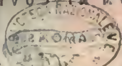
Venetijs, Apud Baptistam Somascum.
M D LXIII.

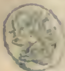
SYNESII
EPISCOPI
CYRENES
AD ARCADIUM
IMPERATOREM
LIBER,
DE REGNO BENE ADMINISTRANDO,

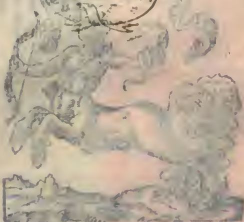
Stanislao Ilovio Polono Interprete.

AD AMPLISSIMUM, AC REVERENDUM

PETRUM MISCOVIUM.

Venetiis, Apud Baptistam Somaschum.

M D LXIII.

AMPLISS. AC REVERENDO
D. PETRO MISCOVIO,
GNESNENSI, PLOCEN. LENCICIEN.
PRAEPOSITO, ATQVE SVPREMO INVICTISS. REGIS POLONORVM
SECRETARIO,
STANISLAVS ILOVIVS
S. D.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

X his omnibus, Miscoui amplissime, qui de genere humano benè mereri student, illi primas mihi partes merito tenere videntur, qui studium suum ad principes instituendos, atque erudiendos conferunt. nam si eorum animus ad officium & ad virtutem institutus & informatus fuerit, probè mehercule reliqua etiam omnia sese habebunt; sin minus, multis malis ac calamitatibus qui in ditione eorum sunt & imperio, afficiantur necesse est. vt enim capite agro totum corpus labascere solet, ita etiam principe, qui eorum quibus praeest veluti caput quoddam est, perperam informato, omnes sui vacillant. adde quòd prauis moribus principum infici solet

tota ciuitas, sicuti emendari & corrigi bonis; quoniam quibus rebus hi sese dedunt, iisdem cæteri omnes, illorum exemplum imitati, tenentur. Hoc cum antiquissimi illi philosophi intelligerent, omnem curam & diligentiam in eorum honesta institutione ponebant; proinde eorum alij in aulis regum versabantur, vt suis eos præceptis & institutis ornarent. quod à Platone, Antisthene, & alijs quamplurimis, factum esse accepimus: alij verò quibus integrum non erat principibus præsentibus operam dare, literarum monumentis, quæ illis uia & ratio in regendis populis esset ineunda, prodebant, vt Isocrates, vt Theophrastus, vt etiam hic noster Synesius: qui pontifex Cyrenensium & si erat, multisq; & magnis negotijs distentus, egregium tamen hunc librum περὶ βασιλείας nobis scriptũ reliquit. in quem cum his liberalibus, quibus se homines studiosi à literis grauioribus ad Musas mansuetiores referre solent, incidissem, eaq; inscriptione allectus auidissimè percurrissem, difficile dictu est, quantum mihi eruditione, quantum prudentia satisfecerit: neque id fortasse iniuria. tanta enim in eius sermone copia, tanta in præceptis de virtute dandis elucet grauitas, vt eum hoc in genere cæteris omnibus anteferre non

dubitem

dubitem. non enim ille tetrarcham aliquem, aut regem, sed Romanorum ipsum imperatorem, in cuius regno & potestate, omnes totius Europæ, Africæ, & Asiæ populi erant; neque ethnicum principem, sed christianum Imperatorem suscepit instituendum, cuius propè imaginem nobis in hoc libro veluti in tabula quadam expressit. Quantum verò intersit inter regem qui veterum disciplina imbutus omnia ad gloriam, & ad opinionem hominum referat, & eum, qui more nostro omnia ad Christi doctrinam applicet, actionesq; omnes suas pietate & religione metiatur, tu ipse optimè nosti, qui & veterum philosophorum, & nostrorum Theologorum scripta summa cum diligentia euoluisti. Mihi quidem hac imprimis de causa adeò probatus est Synesii hic liber, vt me tenere non potuerim, quin eum, quanquam obscurissimum & multis difficultatibus ad intelligendum impeditum, in Latinum sermonem transferrem: est enim adeò spinosa, adeò contracta eius oratio, vt non modò latinè commodè verti, sed vix intelligi aut percipi vel ab eruditissimis hominibus possit. verùm cum me non præteriret, summam vtilitatem & laudem semper cum summo labore esse coniunctam; non

sum

ſum paſſus me ullis anguſtijs à ſententia meâ deduci: quòd ita mecum ſtatuerem, qui in rebus honeſtis parandis, aut difficultati cedit, aut labore frangitur, nihil eum unquam præclarum, nihil laude dignum, efficere poſſe. Summo itaque ſtudio & diligentia adhibita, librum latinum feci, & quoniam eum ex uſu multis fore iudicaui, in lucem etiam protuli. Cur autem eum tuo clariſsimo nomini inſcripſerim, patere, obſecro, me paulò altius cauſam & rationem repetere. Ego Miſcoui optime, cum adhuc admodum adoleſcens Cracouiæ bonis literis inſtituerer, memini me tum ſæpius de virtutibus tuis varijs multos prædicantes audiſſe, qui cum ſingularem induſtriam tuam, incredibilem humanitatem, eximiam prudentiam in cælum extuliſsent: te præterea doctrina, te ſcientia morum & uſu rerum, inter viros tui ordinis in quo tum eras, facile principem eſſe affirmabant: quo laudum tuarum præconio ita iam tum eram ad te obſeruandum & colendum incitatus, vt neminem mortalium pluris facerem, neminem diligentius quam te obſeruarem: nec ſane immeritò; ea eſt enim vis virtutis, vt etiam eos quos nunquam vidimus, ſuſpicere, ac in oculis ferre

cogamur

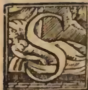
cogamur: quis enim est qui Aristidem ob iustitiam, qui Cimonem ob liberalitatem, qui Phocionem ob summum studium in patriam, qui viri innumerabilibus prope ante nos seculis in Græcia floruerunt, non amet & laudet? inimicorum nostrorum virtutes mediusfidius, non amplecti non possumus. Proinde non tibi mirum videri debet, si ego iam multis ab annis ob eximiam animi tui præstantiam, tanti te fecerim, tantumq; obseruauerim, quantum profecto, vel nullus vel omnino pauci. Sed dici tamen nō potest, quanta accessio hoc tempore facta sit, ad pristinā illam meam in te obseruantiam: nam antea quidem faciebam te plurimi, sed vt virum eximia eruditione ac prudentia clarum, non ut herum et patronū: nunc autem postquam amplissimus princeps meus Joannes Prerembius Archiepiscopus Gnesnensis, è vita decessit, te ego vnum ex omnibus delegi, cui post illius mortem me totum addicerem, cuiq; omne studium meum, operam, diligentiam omnibus in rebus deferrem, cui deniq; inseruirem, ac mea omnia traderem: videbā enim principe meo summæ pietatis ac probitatis viro extincto, nostra in Repub. quasi lumen aliquod elucere excellentes virtutes tuas. Quare te etiam

atq;

atq; etiam uehementer oro, vt tibi sic de me persuadeas, ex his qui te obseruant & colunt, qui id sanctius, et diligentius quàm ego faciat, esse neminem. Huius vero singularis meæ erga te obseruantiæ & officij, ut aliquod signum haberes, hunc Synesii librum tibi mittere uolui: pusillum munus illud quidem, & cuius me tantum non pudet, sed à te pro tua summa in omnes benignitate, non ex se, sed ex eius à quo mittitur animo ponderandum. Quod si tibi hoc quidquid est probari, ac gratum esse intellexero, omnibus viribus contendam, vt propediem omnes Synesii vigiliæ, eo genere sermonis in nomine tuo appareant. verum hæc hactenus. Extremum illud est, Miscoui humanissime, vt te rogem; quod quidem enixe facio, vti me in numero tuorum esse patiaris. id si ero consecutus, & præclarè mecum actum esse existimabo, & omnes in partes enitar, ut intelligas te, clientem habere gratum, & fide, ac obseruantia erga te, omnesq; tuos nemini concedentem. Vale amplissime patrone, nosq; tuo patrocinio tuere. Idibus Febr. M. D. LXIII.

Patauio.

Synesii Cyrenæi vita ex Suida.

YNESIVS episcopus è Ptolemaide Pentapolis oriundus est. Is cum iam philosophus sacris esset initiatus, varios libros, cum de Grammatica, tùm de Philosophia græcè conscripsit. multas etiam orationes de regno ac panegyricos confecit. Scripsit præterea encomium caluitiei, ac summæ admirationis de prouidentia librum, & alios quamplurimos ac diuersi generis, & epistolas ingenij atq; eruditionis plenas. Hæc ex Suida.

Eiusdem vita ex Euagrio Scholastico.

ISTam mihi historiam magno cum labore scribenti, agè prodeat etiam in medium Synesius Cyrenæus, vt orationem nostram sua ipse memoria ornet. Erat hic Synesius cum alijs in omnibus disciplinis eruditus, tùm vel maximè in philosophia, in qua tantos progressus fecerat, vt summa in admiratione apud homines Christianos esset: cui neque amore, neq; odio adducti vllo, ea quæ cernuntur iudicant. Persuaserant itaque ei, ut se salutari lotione ablueret, ac onus sacerdotij susciperet, cum nondum dogmati de resurrectione mortuorum assensisset. Augurabantur enim sanctissimi homines eum reliquis suis virtutibus facilè hoc quoque consequuturum, præsertim cum diuina gratia nulla parte manca esse possit. nec sanè eos spes fefellit, nam qualis hic & quantus fuerit, testantus cum epistolæ eius, quas doctè & eleganter post initum sacerdotium elucubrauit, tùm etiam liber ad Theodosium, ac cœteræ eius vtilissimæ vigiliæ, quæ circunferuntur. Hæc Euagrius.

SYNESII
AD ARCADIVM
IMPERATOREM
DE REGNO LIBER,
STANISLAO ILOVIO.
Polono Interprete.

AN VERO, nisi quis ab vrbe ampla & opulenta veniat, & orationem magnificam ac perelegantem afferat, qualem Rhetorica & Poetica edere solent, populares nimirum artes, populares fœtus, eum cum huc se contulerit vultum demittere oportet? vtpotè cui potestas facta non sit in aula, non modò liberè loquendi, sed nè hiscendi quidem, cum non habeat patriam illustrem, neque disputationes de rebus iucundis, quales hic quotidiè haberi solent, in medium proferat, quæ & ipsum Imperatorē, & eos qui illi in consilio adsunt voluptate perfundere possint. An etiam aliquando Philosophiam ad uenientē recipietis, & quis vestrū ipsam agnoscet, quæ hic post tàm longum interuallum temporis apparet, ac tanquam hospitem benignè excipiet, de eaq; honorificè loquetur apud eos, apud quos decet? hos enim desiderat honores, non ipsa quidem sua causa, sed vestra, ne despectui habita nihil vtilitatis & adiumenti uobis afferat. Atq; ipsa quidem uobis afferet sermones, non hilares illos quidem, nec qui voluptate afficiant adolescentes: quippe cum eius oratio neque natura sua diffluat, neque verborum ornatu fucatam pulchritudinem ostendet: sed

alterius cuiusdam grauioris, atque diuinioris generis, viriles inquam & graues, & eam gratiam recusantes, quæ assentionis ergo à principibus proficisci solet. Hi verò sermones adeo imperterriti, ac intrepidi sunt, & à regum palatijs alieni, vt se fore contentos negent, etiam si quis eis hoc dederit, ne omnia ex omni parte regis acta, neve regem ipsum collaudent; sed denuntiant se, si quando res feret, molestiam exhibituros, ac minitantur in reprehendendo quàmmaximè acerbos fore: si modo aliquem ita molestia affectum, ad frugem se reuocare posse viderint. Oratio profectò libera, regis auribus magni æstimanda est. Nam laus illa quæ temere quamlibet ob rem tribuitur, quamuis lætitiam faciat, nocet tamen plurimum, similisq; mihi videtur pharmacis illis, quæ improbi homines melle oblita, ijs quos perdere volunt, porrigunt. An nescis coquinariam condimenta & irritamenta quædam famis adulterinæ parando, corporibus humanis obesse? artem verò exercitatricem ac medendi, quamuis ab initio molestiam aliquam pariant, postremò tamen hominem seruare. Ego itaq; te saluum esse volo, etiam si tibi salus tua molesta futura sit. Nam vt sal carnes sua vi constringens, ipsas non patitur diffluere, sic adolescentis Imperatoris animum, quem principatus potentia huc, & illuc rapit, orationis veritas coercet. Qua de causa æquum est, nos nouum hoc, atque peregrinum orationis genus ferre, neq; prius rusticitatis condemnare, aut dicendi silentium imponere, quàm paulò longius processerit, eò quod lepori non seruiat, nec iuuenes rebus ludicris tenere studeat, sed quod sit quasi quædam magistra morum, quodque grauis sit eius congressio. quòd si consuetudinem eius patienti animo sustinere poteritis, etsi nondum aures vestræ illis laudibus, quibus patere solent delinitæ, atque deprauatæ sunt, Ecce me tibi, quem mittit Cyrenæ, caput ut auro coronem tuum animum verò philosophia. Cyrene, inquam vrbs Greca, & quidem vetusta ac venerabilis, veterumq; poetarum versibus clarissima. nunc verò egens, abiecta, ac parietinis plena, quæque ope ac auxilio Imperatoris opus habeat, si velit aliquid an

tiqua illa sua laude dignum præstare. huic tu nostro malo facilè si voles medicinam facies, in manu tua enim est, vt ab ampla & beata quondam patria mea alteram tibi coronam apportem. Oratio autem nostra, ne nunc quidem splendorem, ac ornamentum ciuitatis desiderat, vt liberè, & fidenter cum Imperatore verba facere audeat. Veritas enim, orationis splendor maximus est, nec propter locum ulla adhuc oratio, uel turpior, uel illustrior extitit. Quare DEO OPT. MAX. iuuante ad rem ipsam explicandam ueniamus, orationemque, uel ut uerius dicam, actionem omnium pulcherrimam aggrediamur. Qui enim id studet, ut unus Imperator optimus sit, is meherculè breuissimam init uiam, ut omnes familias, omnes ciuitates, omnes nationes, siue paruas, siue magnas, siue propinquas, siue longinquas instituat, atque corrigat. Nam utcunque fuerit conformatus Imperatoris animus, eius omnes esse participes necesse est. Placet nè igitur sic principio faciamus, ut orationem meam æquo animo audias? hominis enim prudētis est, non perterrefacere feram, si quando uenatum ierit. Exponamus igitur, quæ Imperatorem agere conueniat, quæ nō conueniat, & proponamus ipsi simul quæ honesta sint, & quæ turpia, ut hæc sequi, illa uitare possit. Tu uerò ad turpia & honesta animum appellens, ubi cognoueris quid te maximè deceat, & quid dedeceat, hoc reijcias, illud amplectare, quasi à philosophia comprobatum sit. atque cogita hoc tibi semper faciendum esse, illud uero non amplius unquam. Cum autem de his sermonem habebo, tum tu si quid egeris, quod te dignum non est, cuius & nos, & tu ipse tibi conscius es, facito vt erubescas, atque tibi ipsi succenseas, ne appareat esse in te, quod te est indignum. Verecundia enim & rubor hic, virtùtis ex pœnitentia maximum est inditium, atque hic verecundia est, & Hesiodo videtur, planè diuina. Ille autem qui suis in erratis persistit, & quem pudet suam inscitiam fateri, is nullum fructum feret ex pœnitentia, neque huic oratione, quæ illum morbo liberet, opus est, sed talem potius uir sapiens pœna dignum esse dixerit. Sic sane ò Imperator in ipso exorsu aspera

& difficilis tractatu philosophia est. ideò enim iam nonnullos uostrum perturbari, istamque libertatem dicendi grauiter & iniquo animo ferre. At ego pollicitus eram me in principio orationis meæ molestum fore: quare uestrum erat, qui id ante animo perceperatis, uos munire, atque isti conatui fortiter ire obuiam. Quamquam tu hæc libenter audire soles, omnesque id de te prædicant, in quo ego etiam tibi lubens assentior, Nullum esse qui tam amplum Imperium possideat, quàm tu, tantisque te opibus circumfluere, ut iam ipsum etiam Darium lõgè prætereas, ac nullum esse qui plures equites alat, aut peritos sagittarios & loricatos, quibus si strenuus dux esset, nulla res esset tanta, quæ illis resistere posset. Ciuitates prætereà tam multæ te colunt & obseruant, ut uix aut ne uix quidem numerando percenseri possint, quarum plurimæ sunt, quæ te neque præsentem aspectu perceperunt, nec se vnquam visuras sperant, eo quod spectaculum hoc augustius ducant, quàm vt optare audeant. hæc ita se habere etiam nos fallimur. Quid igitur est in quo nostra ab illorum discrepet sententia? in eo nimirum quòd te illi inde summis laudibus in cœlum ferunt, beatumq; prædicant: ego verò ex eo minimè te laudibus ornauero, sed rectissimè beatum prædicauero. non est enim eadem causa, quare aliquem laudare velimus, & beatum censere, sed diuersa. Nam beati prædicantur ij, qui bonis externis præditi sunt, laudibus verò efferuntur illi, qui bonis internis, in quibus fœlicitas ipsa sita est: Ac beatitas quidem fallax fortunæ donum est, laus autem eorum bonorum, quæ propriè nostra sunt. atque eam ob causam laudatio vi sua stabilis est, prosperitas autem fluxa & caduca, & sæpe breui temporis momento in contrariam partem commutatur. ad quam quidem conseruandam diuino auxilio, ingenio summo, arte, occasione, multis denique actionibus ac varijs opus est: quarum neque experientia vlla est, neque etiam faciles sunt ad exponendum. Non enim quemadmodum nullo labore hominibus beatitudo aduenit, sic etiam nullo negotio tenetur. Enimuerò vides quibus vitæ generibus Tragedorum scenæ refertæ sunt: nam non

his calamitatibus, quibus affliguntur homines priuati, paruisque opibus præditi, uerùm his in quas homines omni genere copiarum abundantes dijnastæ scilicet & reges uenire solent. Parua enim domus magnam calamitatem non capit, neque in mendicum magna infortunia cadunt: sed qui florenti fortuna illustris est, hic etiam periculis, atque rebus aduersis clarus esse potest. Sæpe etiam uirtus initium fuit secundæ fortunæ, & laus beatitudinem præcessit, quasi erubescente fortuna, si debitum testimonium præstantissimis virtutibus non tribuerit. Quod si exemplis hoc corroborandum est, ne ea quidem foris petamus, sed veniat tibi in mentem pater tuus, cui imperium virtutis quasi mercedem datum fuisse cognosces. Fortuna autem uirtutis causa nunquam extitit: verùm extiterunt nonnulli, qui fortuna veluti instrumento quodam ad uirtutem consequendam vsi sunt. in quorum numero utinàm tu ò Imperator sis, ne etiã hoc loco philosophia in verbis faciendis operam perdat. Eo nomine præclarum ducito imperium, quòd uirtutem suam excoluerit, quodq; tibi materiem talem præbuit, quæ amplitudini tuæ responderet, quam aliquis in minori fortuna constitutus capere non posset. Danda est igitur opera, vt animum regijs virtutibus exornes, & fortunæ patrocinium suscipiendum est, ne imprudenter fecisse videatur, quòd non eadem tibi initia imperandi cum patre fuerint. hic enim militiæ laboribus regnum cõsequutus est, tu verò postquàm imperium es adeptus, bellum geris, & virtutem tuam fortunæ acceptam referre debes. ille bona per summum laborem sibi quæsiuit, tu autem sine labore hæreditario iure ea accepisti. Sed magno labore opus est, ut ea tuearis, & hoc est quod iam dudum dico difficillimum esse, magnaq; vigilantia egere, ne id quod fors facere consueuit conuertat se in medio itinere, quemadmodum improbi comites solent: Cum his enim uagam & incoustantem fortunam sapientissimi viri contulerunt. Id ex patris tui euentis facilè intelligi potest, qui quanquam ob res benè gestas declaratus sit Imperator, non tamen inuidia permisit, ut extremum vitæ tempus sine laboribus traduceret: neq; tamen Deus

coronæ

coronæ expertem illum reliquit: nam profectus contra duos Tyrannos, ijs fusis, in ipso puncto trophei secundi è vita decessit, nulli mortalium, sed naturæ cedens, aduersus quam neque arma ulla valent, neque mens sagax quicquam excogitare potest. Ac sanè virtus ipsum ad sepulchrum usq; comitata est, cum vobis imperium maximè pacatum, ac tranquillum reliquerit, quod uobis incolume virtus, & per virtutem Deus seruabit. Nam cum omni in re, ac omnibus hominibus diuino auxilio opus est, tùm uel maxime ijs, qui suo marte, & industria imperium sibi non pepererint, sed quos fortuna hæredes imperij fecit, vti vos. Cuius cui maximam partem Deus tribuit, & quem adhuc ualde puerum summum Imperatorem appellari voluit: is maximè omnem laborem suscipere, omnem desidiam abiicere debet, paululùm sommo, plurimum verò curis deditus esse, si modò nomine imperatorio dignè affici uelit. Verum enim est illud vetus dictum, non multitudinem eorum, qui imperio parent, magis facere Imperatorem, quàm Tyrannum. nam neque ouium multitudo magis pastorem facit, quàm coquum, qui ipsas ideo agit, vt in minutas partes secet, quò & ipse se expleat, & alijs uoranilas præbeat. pari interuallo dico Tyrannum & Regem inter se distare, quamuis uterq; eorum iisdem fortunæ bonis affectus sit: vtrique enim eorum in multos homines imperium est. Sed profectò qui se ad res honestas eorum, quibus præest accommodat, quiq; id vel maximè laborat, ne illi aliqua calamitate affligantur, & qui se omnibus periculis obijcit, vt securè & liberè sui uitam agant, tum qui omni cura & vigilijs contendit, nè vllo tempore sui aliquam molestiam capiant, hic est inter pecudes pastor, inter homines uerò rex. Quicumque autem imperio ad luxum abutitur, & potestatem ad voluptates perfruendas confert, ratus oportere se omnes suas libidines etiam cum lachrimis populi explere; & qui existimant hunc fructum imperij esse uel maximum; vt à multis animi sui voluptates foueantur, & vt vno verbo omnia complectar, qui gregem non saginat sed ipse à grege saginari vult, eum inter pecudes coquum, inter homines autem Ty-

rannum

rannum appello. Hanc igitur tibi unam in imperando normam propone, ad eamq; te ipsum dirige, si fite conuenientem esse videris, tum iure optima Imperatorium nomen tibi vsurpato: sin minus, da operam vt his quæ praua sunt correctionem adhibeas, & normæ te adaptes. non enim despero quin ætas tua facilè omnem accessionem uirtutis capere possit, si modo aliquis eam ad virtutis studium excitauerit, atque inflammauerit. Magna enim est uis adolescentiæ in utranque partem, & perinde ac fluuij in eam partem maiori cum impetu prorumpunt, vbi ipsis defluxus patet. atque ideo maxime opus est adolescenti Imperatori philosophia, quæ ipsum vel adiuuet ad virtutem assequendam, vel à uitio, quod utrinque positum est, reuocet. Alia enim uitia, alijs uirtutibus vicina sunt, & ab omni uirtute lubricus est, non ad uirtutem, sed ad uicinum uitium lapsus. Regno uerò Tyrrannis ita finitima est, ut fortitudini audatia liberalitati profusio, & magnanimus, nisi à philosophia intra uirtutis cancellos contineatur, sique paululum modo se extulerit pro magnanimo ostentator & nisi abiectoque animo euadet. Nec ullum aliud uitium regni caue ut pertimescas, quàm Tyrrannidem, ad quam cognoscendam utere ijs signis quę à nobis allata sunt. Præcipuum autem scito esse hoc, quòd Regis uoluntas moresq; legi parent, Tyrranni uerò imperant. Imperium quidem quasi communis quædam materies proposita est ambobus, etiam si genere uitæ differant. Fortunatiss. itaque & fœlicissimus quisque est, cuius ad uoluntatem omnia natura fluunt, uoluntas uerò prudentiæ optemperat, & cum sit domina rerum externarum, principatum tamen concedit potiori illi contubernati nempe prudentiæ, & ab ea rerum agendarum qua si tesseram expectat. Non enim imperium ad bene beatæque uiuendum satis est, neque Deus in uiribus beatitudinem collocauit, sed oportet adesse, immo uerò potius ante suppetere prudentiam, quæ quàm rectissimè potentia utatur. Atque ego hunc & uirum, & uitam omnibus numeris absolutam esse statuo, quæ utrinque perfecta est, nec ex altera parte claudicet, & ubi is imperat, qui imperandi artem tenet. Prudentia qui-

dem,& uires si coniunctæ fuerint, inexpugnabiles sunt: sin disiunctæ fuerint, ut uel uis, sine prudentia; uel prudentia sine uiribus reperiatur, facilè uinci, atque expugnari poterunt. Hinc ego prudentiam Aegiptiorum in eo admirari soleo, quòd Mercurij effigiem duplicem effingere soleant, iuuenemque iuxta senem collocent. quo significare uolunt eum qui alijs recte imperare uolet, debere prudentiam cum uiribus habere coniunctam, existimantes alteram sine altera mancam atque inutilem esse. Eadem etiam de causa sphingis effigies ab ipsis in uestibulis templorum collocatur; ut declaret uirtutes omnes inter se uinculo quodam connexas, atque constrictas esse, nam fera robur significat, homo prudentiam, robur enim sine prudentia furor quidam est, omniaque miscet ac perturbat, & mens si non habeat manus administras ad res agendas inepta est. Ornamentum itaquè regium omnes quidem uirtutes sunt, sed omnium maximè regia prudentia est: hanc tu in consilium tuum adhibeas, eam enim consequetur, ueluti principem ac maiorem natu inter sorores omnis perfectio, ac mox deinde cœteras omnes uirtutes & uictus & belli socias habebis Hoc unum iam dicam, quod quidem uobis primo aspectu absurdum uidebitur, cum tamen uerissimum sit, quando ego imbecillitatem cum uiribus corporis pertendo, & paupertatem cum opibus, & rerum omnium incommoda cum commodis, hæc si nuda ac sine prudentia expendantur; paupertas, mehercule; & imbecillitas, uitaque priuata in hominibus minimè prudentibus maximo principatu fœlicior existimanda est: minus enim homines peccant, cum facultatem exequendi, quod animo perceperint non habent. Nam externa bona, quæ ab Aristotile, & Platone, quos ego duces sequor, instrumenta uitæ uocantur, non minus uitiorum ministra sunt, quàm uirtutum. proinde etiam uiri hi duo, & omnes qui ab ipsis Philosophis fluxerunt, istis externis bonis nec melius, nec deterius nomen dederunt: sed ea omnes instrumenta uocant quæ modo mala, modo bona esse possunt, pro ratione eorum qui eis utuntur. quarè quemadmodum optabile est, ut homines improbi his instrumentis

careant, ne his inſtructi res nefarias patrent, ſic uiciſſim optan dum, ut ſuppetant ijs, qui ea ad utilitatem omnium urbium, ac hominum priuatorum collaturi ſint, ne uirtutis indoles otioſa ac inutilis marceſcat, ſed potius omnem uim ſuam ad homines beneficio complectendos conferat. ſic tu etiam propoſitis iſtis bonis utere, nam nulla alia ratione his bonis uti poteris. Ex prudentia autem tua, & diligenti procuratione priuatorum domus, ciuitates, populi, gentes, terræ, fructum capiant; quam procurationem omnium rerum præpotens Deus uoluit eſſe imaginem prouidentiæ ſuæ, conſtituens ſe ipſum exemplar in ijs rebus, quæ ratione, & intellectu percipiuntur. ac ſanè hæc mortalia ad normam cœleſtium regi uult. Charus igitur magno illi regi & Imperatori, hoc eſt, ipſi Deo is eſt, qui eodem nomine inter mortales appellatur, ſi effecerit ut iure ita poſſit appellari. Cenſequetur autem hoc, ſi alterum nomen ex his quæ Deo tribui ſolent ſibi aſciuerit. de quo antequam uerba faciam, non puto me uobis rem moleſtam facturum, ſi prius aliquid ex media philoſophia deprom̃ptum attulero, quod ad hanc rem illuſtrandum facere poterit. Nullum profectò adhuc nomen inuentum eſt, quod Dei Opt. Max. naturam pœnitus exprimeret, uerùm cum humanos ſenſus effugiat, ex ſuis operibus eum ſtudent comprehendere; nam ſiue ipſum patrem opificem dixeris, ſiue alio quouis nomine appellaueris, ſi principium, ſi cauſam, iſta omnia non ſunt eius nomina propria, ſed affectiones quædam ab his rebus deductæ, quę ab ipſo manant. Quarè ſi illum regem nominaueris, comprehendere tu quidem conaris naturam eius ab ijs rebus ſumpta appellatione, quibus imperat, non tamen ueram naturam, & perſonam ipſius attingis. Sed iam reliqua eius nomina, quæ diſtuleram in hoc tempus, uti me facturum receperam, exponere aggrediar. Quod nam eſt ergo eius nomen ſimile nomini regis, qui apud nos eſt, quod confirmet, & oſtendat uerum eſſe ac genuinum Imperatorem, non autem falsò ipſum appellari? Bonum ſcilicet Deum celebrant omnes ubique, tam ſapientes, quàm inſipientes populi, atque in eo omnes inter ſe; conſentiunt, cum cœ-

 teris

teris in rebus dissideant, opinionemque de numine diuino ac naturam eius incorruptam sententijs suis diuersis diuellunt. Veruntamen ea ipsa bonitas, quæ sine controuersia ulla ab omnibus deo tribuitur, nondum indicat certum Dei naturam ac essentiam, sed est à posterioribus mutuo sumpta. non enim ut res quædam absoluta illa bonitas ad aures nostras peruenit, sed ex eo nomen accepit, quod ijs in quos confertur bona est. hæc enim est sententia istius nominis, quæ nihil aliud nobis declarat, quam esse Deum auctorem omnium bonorum. Et sanè præces etiam illo patrum nostrorum in cæremonijs sacris, quæ ad Deum fiunt, non potentiam ipsius extolluntur, sed procurationem prædicant atque uenerantur. Cum igitur Deus ea nobis largiatur, quæ ipsum largiri conuenit, nimirum uitam, essentiã, mentem, & cœtera huiuscemodi, quæ non sunt indigna, ut à Deo opt. max. in nos proficiscantur, tuæ etiam erunt partes, non deserere stationem eam in qua collocatus es, neque his cognominibus quę cum Deo communia habes notam ignominiæ inurere ullam, sed totis uiribus efficere, ut Deum quoad possis imitatione exprimas. id erit si ciuitates omnes omni genere beneficiorum cumulaueris, si fœlicitatem tantam in eos, qui tuæ ditioni parent conferes, quantam quisque eorum capere poterit. Hoc si feceris tum te Regem magnum uerè appellare poterimus, non honorem hunc consuetudini tribuentes, non utilitatem captantes, nec etiam iram deprecantes, sed sincero animi inditio annuentes, & lingua sine fraude animi sententiam interpræette. Sed iam oratione tibi Regem exprimam, ueluti simulachrum quoddam tibi ante oculos ponens, tu autem fac efficias ut moueri hoc simulachrum & uiuere uideatur, ad quod effingendum, si res postulauerit, adhibebo ea, quæ ueteribus ac beatis uiris in mentem uenerunt, tu uerò nihilominus hæc quàm alia libenter excipito, immo uero libentius, ut pote cum regem sine ullo dubio ea deceant, de quibus eadem sit ueterum ac recentiorum sententia. Simulachri autem istius, ut inde ordiar basis firma sit ipsa pietas, super qua constituamus simulachrum nostrum, ne ulla uis unquam illud euertere possit. Sed

sit. sed hæc quàmuis in ima simulachri parte collocabitur, tamen in altum assurget, & multis in locis, potissimum uerò in uertice conspicietur. Hinc uero exordium ducens assero Imperatorem sibi ipsi primum imperare oportere, suoque ipsius in animo, ueluti monarchiam quandam instituere non enim te præterire debet hominem multiplex quiddam atque diuersum esse. Deus enim omnipotens tantam multitudinem potestatum, tanquam mixtam ac uariam in unius hominus constitutionem contulit, ut homo sit ipsa hydra monstruosior, pluraq; capita habeat. non enim eadem facultate intelligimus, appetimus, dolemus, irascimur, lætamur, timemus, sed uides in alia parte hominis quiddam esse uirile, in alia quiddam effeminatum, in alia fidentiam inesse, in alia timiditatem, ac ita in uno & eodem homine multa insunt qua prorsus inter se contraria sunt. Inest etiam quædam in nobis media, inter has omnes facultatès natura, quam mentem appellamus, istam ego in animo regis imperare uolem, omnium perturbationum populari illa potestate euersa. Hic enim Imperator ueluti à lare suo hoc est à seipso auspicatus, maximè secundum naturam imperabit. nam quicumque eas animi partes quæ rationis expertes sunt, cicures & mansuetas reddiderit, easque ratione subiecerit, multiplicem illam cupiditatum uim ad sapiens imperium redigens, hic homo planè diuinus, hic priuatus, & Rex erit, sede Rex potius, quoniam hic uirtutem suam omnibus gentibus impertit, illiusque bonis ac uirtutibus multi mortales fruuntur. In eo enim necesse est, ut sit animus quietus a c pacatus, & in uultu eius diuina quædam tranquilitas appareat. non enim est formidabile, sed potius uenerabile spectaculum is, qui eum uerecundia quadam minime turbulenta deterret amicos cum dico bonos uiros dico, inimicos uerò & improbos perterrefacit. In animo autem talis Regis nullus locus est pœnitentiæ, quicquid enim agit, id agit de sententia & consilio omnium animi partium inter se consentientium, eo quòd omnes animi partes ad rationis imperium respiciunt, nec dedignantur partes, esse atque cum uno nimirum toto conspirare. quicumque

autem

autem partium istarum munia disiungit, facitque ut singulæ seorsum Imperare uelint, & ut possint suadendo commouere animantem, hominem hunc; in quo talis sit confusio nunc uidebis animo efferri, nunc deijci, nunc hoc appetere, nunc illud fugere, multis denique molestijs ac uoluptatibus in diuersas partes trahi, necunquam sibi ipsi constare. Vndè illud apud poetam prolatum: quantum malorum sim patraturus scio, sed ira mentem uincit & prudentiam. Agnoscebat enim hic diuersitatem, atque dissensionem facultatum animi, quæ pari potestate præditæ essent. Proinde hoc uel maxime regale est, ut sibi ipsi Rex primùm imperet, ac menti suæ, omnes perturbationes, quæ intus ueluti quædam feræ sunt, subijciat. turpe etenim est infinitis hominibus imperare uelle, cum ipse turpissimis dominis seruiat, uoluptati, dolori, & quotquot eius generis feræ in animali uersantur. Cum ita fuerit animus Regis constitutus, tum primum congredietur cum propinquis & amicis suis, ac in eorum cœtu de summa omnium rerum consultabit. hos uerè appellabit amicos, non utens simulationis nomine, neque ut solent ij, qui immanitatem, & seueritatem dominationis corrigunt, longe humaniore nomine quàm res ipsa patiatur. Quæ enim præstantior ac firmior possessio Regi esse potest, quam amici consuetudo? quis secundæ fortunæ iucundior socius? quis ad perferendas acerbitates tutior, uel certior? quis in laudando minus fucatus? quis in admonendo minus molestus? Quod uero magis illustre argumentum populo esse potest prudentiæ Imperatoris, quàm si uiderint Imperatorem familiares suos euehere ac beatos planè reddere? ita enim & externorum amorem sibi conciliabit, & omnes boni in amicitiam eius uenire contendent. Ea uerò omnia prorsus sunt in Tyrrannis contraria, à quibus illud scitum prouerbium natum est. Procul à Ioue & fulmine. nam ex eo quòd ij suis familiaribus insidias tendunt satius esse ait in otio sine periculo uitam degere, quàm in negotio, & splendore cum periculo. Nemo enim unquam ob Tyrranni familiaritatem beatus habitus est, at miserabiles multi ob inimicitias. Verùm in Rege longe aliter se

ter se res habet, is enim nouit Deum seipso contentum, nulla laborare penuria, & esse naturam principem, ac longe ante eum tem eos, qui potestati eius subiecti sunt. Hominum autem natura, quæ multis & sui similibus imperat, cum satis esse non possit ad omnes res perspiciendas, cum amicis se coniungendo, id quod deficit supplet, & potestatem suam cum multis communicat. hac enim ratione, & omnium oculis cernet, & omnium auribus audiet, & omnium denique consilijs in unum tendentibus consultabit. Verùm omni studio elaborandum est, omniaq; aulæ arma, si fieri potest, ad eam rem conferenda sunt, ne fallat obrepens assentatio, amicitiæ personam suscipiens. ab hac enim sola, etiam si uigilias agant prætoriani milites, diripitur, ac uastatur imperium; peruadit enim nisi ualde arceatur ad intima penetralia Regis, aggrediturq; illud, quod præcipuum, atque maximum est in Rege, animum scilicet ipsum. Amor quidem in suos non postremum locum tenet inter regias uirtutes. hic enim Cyrum illum, hic Agesilaum apud Græcos & barbaros claros ac nobiles reddidit. Atq; Rex quidem ipse statuet, quid agendum sit, sententiam uerò suam amicorum auctoritatē confirmabit, res uero ad exitum ut perducantur suum, multorum opera & studio opus est. Hactenus Regē effinximus, qualis intus esse debeat: nunc qualem foris eum esse decet dicendum est. Hinc oratio proficiscens Regem extra aulam producit, & post amicos tradit militibus, qui & ipsi ueluti secundi amici sunt, deinde cum in campo constituit, inquisitorem eum faciens, uirorum, armorum & equorum. Ac in campo quidem cum equite, equitem se præbebit, cum pedite decurret, cum milite grauis armaturæ armis contendet, cum cetrato peltale exercebit, cum milite leuis armaturæ iaculabitur, ut communione operum ad ueram ac germanam societatem illos alliciat, neve illis simulator esse uideatur commilitones eos appellando, sed ut re ipsa cognoscant uerè se dici commilitones, nomenque ex factis ipsis ductum esse testificentur. Fortassis grauiter & iniquo animo feres, quòd tibi laborem imponimus, sed mihi crede laborem corpus Imperatoris minimè attingere:

tingere. Cuius enim labores conſpicui ſunt, hunc labor minimè frangit. at Imperator dum corpus exercet, dum ſub dio agitat, dum ætatem ſuam in armis traducit, omnibus gentibus ſpetaculo eſt: nam & præſentium oculi in hunc conijciuntur, idque temporis cum imperator aliquid in conſpectu omnium agit nullus. aliud intueri uult, & abſentium aures præclarè rebus geſtis imperatoris perſonant, celebrantur enim ab omnibus: Præterea Imperator frequenter in oculis militum uertendo, ſummam ſibi & firmam beniuolentiam apud eos conciliat. Quod uero firmius regnum poteſt eſſe eo, quod amore ueluti mœnibus quibuſdam ob uallatum eſt? quis porro priuatus, quis pauper ſecurior ac magis tutus eſſe poteſt illo rege, quem non metuunt illi qui in eius regno & ditione ſunt, ſed cui metuunt? militare enim genus hominum & ſimplex eſt, & generoſum, facileque conſuetudine deuincitur. Vnde Plato ipſos cuſtodes uocat, & canibus ſimiles eſſe ait, qui eos quos ſemel uiderunt amant & obſeruant, illos uerò quos nunquàm aſpectu percepere loco inimicorum habent. quid uero turpius eſſe poteſt illo rege quem milites ſui non de facie, ſed ex picturis cognoſcunt? Neque uerò hanc ſolum Imperator utilitatem percipiet ex frequenti commertio cum militibus, quòd exercitum unum ueluti corpus coniunctum circum ſe habebit, ſed quòd etiam illa, quæ illis temporibus, dum Imperator cum militibus eſt, geruntur, ſint exercitationes quædam rerum bellicarum, & primordia ac præparationes ueræ expeditionis alicuius, quæ milites ad maiora longè ac eadem magis ſeria excitare atque inflammare ſolent. Non enim res parui momenti eſt, in ipſo conflectu nominatim compellare & cohortari duces, centuriones ſigniferos, & milites nobiliores, ac eos qui in exercitus ordines ducunt. Vnde Homerus quandam deorum in prælium græcorum adducens, ait ipſum, ictu ſceptri, robore firmo animos iuuentutis impleuiſſe adeò ut animus eorum.

Pugnandi ſubito uehementi arderet amore. Ac ſane ita quidem omnes ardebant cupiditate pugnandi, ut neque pedes, neque manus continere poſſent. nam illud Homeri: Infra pes, ſupraque

ſupraque manus geſtire uidentur, nihil aliud ſignificat, quam membra illorum ſua ſponte ad munera prælij obeunda commota fuiſſe. Hoc ipſum quoque, mea quidem ſententia, Imperator efficiet, unumquemque nomine ſuo appellando: nam ſic & eum qui non dum bellicum cauere audiuit ad ſtudium laudis excitabit, & bellatorem peritum magis ac magis exacuet. nemo enim laborem non libenter non ſuſcipit, ſi eius teſtem habeat imperatorem. Atque hanc compellationem Homerus existimaſſe uidetur Imperatori, tum belli, tum pacis tempore, eſſe longè utiliſſimum, qui cum animaduertiſſet quantum ualeat ad animos militum firmandos, ne gregarium quidem militem ab imperatore ignorari, fecit Agamemnonem, non ſolum nomine proprio appellantem milites, ſed eundem fratri præcipere, ut in compellandis militibus etiam nominis paterni & gentis mentionem faciat, & ut eos ſummis laudibus ornet, uerè ipſe ſe ſe efferat. dum enim dicit ut eos laudibus extollat, nihil aliud uult, quàm ut honorificè commemoret, ſi quid egregiè aut proſperè, ab illis geſtum eſſe intellexerit. Videri, quomodo Homerus faciat regem Agamemnonem etiam popularium ſuorum laudatorem, nec ſine iniuria. Quis enim ſanguinem ſuum non libenter profundet, ſi uiderit ſe ab Imperatore gloria & prædicatione efferri? Atq; hunc ſane fructum feres ex frequenti uſu militum, cognoſces præterea mores uitamq; ipſorũ, tum etiam, ſi uſus uenerit, quo quisq; loco in acie aptè collocari poſſit. nam & hoc non eſſe negligendum cenſeo. Omnis enim Imperator eſt ueluti quidam artifex bellorum, perinde ac ſutor calceamentorum: quem ſi inſtrumenta artis ſuæ preterierint, ab omnibus ludibrio habebitur. Imperator uerò quomodo belli inſtrumentis, hoc eſt militibus utetur, ſi eos cognitos non habuerit? Sed quoniam me in hunc locum deduxit oratio, non puto me multum à ſcopo aberraturum, ſi aliquid, quod cũ ea oratione, quæ in manibus eſt facere poſſit, ueluti per digreſſionem quorundam à præſenti tractatione in medium attulero.

Nam potero fortaſſe animos impellere, diui, ſi faueant. ueracis enim præceptio prodeſt.

Dico igitur nullam aliam rem deteriorem fecisse rem Romanam, quàm illum apparatum, & cultum, qui circa imperatorium corpus sumitur, quem illi nobis ueluti sacra facientes occultant, & quod uestra omnia barbaricum morem præseferãt. nullum enim habet ueritas cum simulatione cõmertium. Verũ tu id iniquo animo nè feras, nam tuum hoc non est, sed eorum qui eius morbi auctores fuerunt, & qui hanc prauam consuetudinem, ueluti per manus alijs ad imitandum tradiderunt. Itaq; maiestas ista uestra, & hoc quod extimescitis, ne frequentius in conspectum hominum prodeundo, similes illis efficiamini, facit, ut à uobis ipsis inclusi, atq; obsessi sitis, cum & paucissima uideatis, & paucissima audiatis, quibus ex rebus prudentia, qua in actione consistit, colligitur, atq; comparatur. Ac sanè cum solis corporis uoluptatibus omnia metiamini, atq; his maximè belluinis, utpotè quæ solo tactu ac gustu percipiuntur, uitam instar marini pulmonis cuiusdam agitis. dum autem homines esse non uultis, sed potius dij, ne hominis quidem perfectionem assequimini. Itaq; illi homines, quorum consuetudine utimini, inter epulas & alijs omnibus temporibus, quibusque aditus, magis in aulam, quàm ducibus, & centurionibus patet, quosq; ut elegantes ac uenusti sint tantopere ornatis. homines istos dico qui paruis capitibus sunt, ac nulla propè mente, quos aberrans natura notis quibusdam falsis insigniuit, non aliter ac improbi nũmularij adulterina numismata. nec Imperatori dono datur ullum munus, quod magis gratũ sit, quàm monstruosus homo, & quantò monstruosius munus est, tantò maiori in pretio habetur. Hi inquam homines eadem in re risum edentes ac lachrimas profundentes, & uariis habitibus, ac sonis, omnibus alijs deniq; rebus, quibus possuut, scurras agentes, eximunt uobis tempus, & ut ipsius iacturam, faciatis efficiunt, animiq; uestri caliginem, in quam eò incidistis, quòd naturam ducem in uiuendo non sequimini, multò maiore malo deliniunt. horum uos mutilos conceptus, & uerba non coherentia libentius audire soletis, quàm graues sententias alicuius aptè loquentis, & lucidè, depromptas ex philosophia. Hunc

autem

autem fructum ex hac uestra præclara domestica latebra percipitis, quòd eam partem populi, quæ prudentior est, suspectam habetis, & quod spiritu regio apud illos utimini, at illis qui nullius consilij sunt aditus apertos ad uos esse uultis, omniaq; uestra cum illis confertis. Verùm scire debebas, unamquamq; rem hisdem instrumentis augeri, quibus & conflatur. nam si animo lustres omnia ubiuis terrarum dilatata imperia, siue Parthorum, siue Macedonum, siue Persarum, siue antiquissimum illud Medorum, siue etiam hoc, in quo degimus, cognosces homines plebeios, & milites eos qui sub dio agunt, ac humi in castris cubant, & qui neq; labori ulli parcunt, neq; uoluptatem sectantur, ea amplificasse, ac protulisse. Atq; homines cum res præstantes sibi summa cum diligentia parauerint, difficiliter eas, si prudentia absit, tenere possunt: uidetur enim florens fortuna, onus esse quouis plumbo ponderosius, ac facile eum, cui illud est impositum peruertit, nisi sit admodum robustus & ualens. Animi autem robur natura tribuit, exercitatio perficit, ad quam te Imperator philosophia hortatur, cauens ne id tibi aliquando contingat, quod cum ratione contingere solet. unumquodq; enim suis contrarijs dissoluitur. Neq; ego uelim, ut Imperator à ueteribus illis institutis Romanorum discedat, sed uetera cum dico, non quæ heri, aut paulò ante introducta sunt in rempub. iam deprauatam dico, sed quæ Romani tùm seruare solebant, cum tantum Imperium sibi quęsiuerunt. Nam cedò per genium Imperatorium, sed uide ut animo cōsistas, néve perturberis, mordax enim hic sermo est, & molestus. Quo tempore existimas rē Romanā meliore in statu fuisse? An postquàm purpureis, & aureis uestibus indui cœpistis, & gemmas ex montibus, ac mari procul auectas gestare? quas quidem partim calceis inseritis, partim cingulis apponitis, partim suspenditis, partim in fibulis uestium collocatis, partim etiam in sellis. atque ita sanè euasistis spectaculum maximè uarium, omniq; genere colorum instar pauonum distinctum, Homericam uobis execrationem accersentes tunicæ lapideæ. At uobis ne tunica illa quidem satis est. non enim ingredi uobis licet in curiam, cū

consulatum geritis, neque comitia obire, neque in alium consessum uenire potestis, nisi uestem talem induti fueritis, ac tum profecto oẽs homines, quibus fas est uos cernere in uos solos oculos conijciunt, quasi soli è numero senatorum beati sitis, cum soli onera magna auri & gemmarum gestetis. sed uos onere illo delectamini, perinde ac si quis aureis uinculis & præciosissimis compedibus constrictus, non sentiat tamen malum, neque putet se miseranda pati, aut in uinculis esse, magnificentia illa, quæ in calamitate inest, circumuentus, cum tamen nihilo facilius se moueri possit, ac ille qui in ligneas compedes, easque molestissimas coniectus est. Iam uerò uos ne pauimentum quidem tangitis, neque terram puram, sicuti cæteri mortales calcatis, sed necesse est eam arena aurea conspergere, quæ quidem nobis ex longinquis regionibus plaustris, & nauibus affertur. eorum uerò qui eam spargunt ingens numerus est. nec etiam regium esse existimatis, si calceamentorum coria delicata ac prætiosa non fuerint. Num ne igitur meliori statu sunt res uestræ, ex quo istæ ceremoniæ ac religio circa imperatores consistit, & ex quo latebras queritis ueluti lacertæ quædam, quæ uix ad leporẽ solis, caput è latibulo exerunt, timentes ne ab hominibus deprehendamini, homines ipsi cum sitis? An tum cum Imperatores ipsi exercitus ducebant, in oculisque omnium uersabantur, sole perusti, & qui alijs in rebus satis simplici at tenui apparatu utebantur, non dithirambico aut tragico, pileos laconicos gestantes? quos nunc pueri inter imagines cum cernunt rident, nec senes quidem omnes beatos eos fuisse existimant, sed si uobiscum pertendantur prorsus infœlices. At illi non muniendo ædes suas arcebant barbatos, qui uel Asiam, uel Aeuropam incolebant, sed eos rebus à se præclarè gestis admonebant, regnum uti munirent suum, cum identidem traijcerent, & euphratem contra Parthos, & Istrum contra Getas, Massagetasque Nunc uerò illi alia sibi nomina pro illis imponunt, nonnulli etiam ora sua arte mutant, quo uideantur nuper è terra genus ueluti quoddam nouum, & insolens prodijsse, iamque uos territare non dubitant, uicissim huc transeundo, atque pa-

cem pecunia redimere uos cogunt, nisi te uirum ostenderis. Verum iam desinamus, si placet, prisca cum præsenti statu rerum conferre, ne dum monere uolumus, exprobare uobis hæc uideamur, ostendendo tantum res imperatorias splendoris ac dignitatis amisisse, quantum insolentia creuerint. Sed quemadmodum oratio nostra in ista uestra uarietate commemoranda plurimum uersata est, ita etiam aliquam partem sui tribuat ueterum imperatorum uitæ, quam siue rusticitatem, siue tenuitatem appelles, nihil impedio. rectè id fiet, si uita sumptuosa, & frugalis in medium producentur detractis uestibus. Nam si eas nudas conspexeris amore comprehendes mehercule uerã regiæ pulchritudinis formam, spreta atque repudiata adulterina. hanc scilicet opulentia & copijs magna ex parte descripsimus, illam uerò ijsdem rebus describere non poterimus, rerum illius descriptio aliunde est petenda. non enim illa diuitijs circunfluit, quippe cum in his cumulandis, studium & operam non ponat suam. mores itaque potius imaginem illius exprimente. Et quoniam omne facinus statim conspicitur, cum ipsius uitæ germinibus, quæ naturam ducem sequitur, ideo unius Imperatoris mores & facinus in medium proferre satis fuerit: nam unum exemplum reliqua omnia ad se trahet. Narratur ergo quidam ex non ualde antiquis, sed ex his quos nosse possunt aui eorum, qui nunc sunt ingrauescente ætate, nisi iuuenes admodum cum essent filios susceperint, & à iuuenibus filijs nomen aui acceperint. Narratur inquam, quendam ex illis imperatoribus in Arsacidam exercitum duxisse, qui Romanos iniuria affecerat, is cum limites Armeniorum attigisset, & antequàm hostilem regionem inuaderet cibum capessere uoluit, militibusque imperauit ut ea omnia absumerent quæ secum ferrent, ut potè qui ex proximis agris, si opus foret, cibaria congesturi essent. & cum hæc loqueretur digito illis ostendebat Parthorum agros. Hoc cum ille ageret ferunt legatos ab hosti bus uenisse, qui quidem arbitrabantur debere se primum conuenire eos, qui apud imperatorem gratia plurimum possent, aut eorum familiares quosdam, & internuntios, atque ita existima-

stimabant se negotium suum apud Imperatorem paruo temporis spatio conficere non posse. at res longe aliter accidit, euenit enim ut in ipsum Imperatorem cænantem inciderent. nondum enim erant prætoriani milites, & ex omni exercitu lectus quidam exercitus, & eximius, ætate florenti omnes, statura proceri, cesarie flaua, & prolixa, unguentis delibuto capite, nitida facie, gestantes clipeos argento, & hastas auro insignes, hos cum uidemus, Imperatorem adesse colligimus, non secus ac ex præeunte splendore Solem: uerùm illo tempore uniuersa phalanx, quæ suum munus tuebatur satellitum erat & Imperatoris, & imperij Ipsi autem Imperatores simplici tum & uictu & habitu utebantur, nec ex ornatu, ac splendido habitu, sed ex animo potius Imperatores dicebantur. bonis internis à multitudine differebant. externis autem similes gregarijs militibus erant, quo in habitu aiunt Carinum à legatis illis conspectum fuisse, punicea enim erat tunica uestitus, & in gramine sedebat, cœna autem erat illi uile pulmentum ex pisis, & in ipso frustula quædam salsa, ac rancida suillæ carnis. Cum autem legatos conspexisset, dicunt eum neque surexisse, neq; quid quam immutasse, sed illis accersitis dixisse, scire se eos ad se uenisse, se enim Carinum esse; iussitque, ut renuntiarent adolescenti suo regi, nisi illo die ad frugem redire uellet, effecturum se ut propediem conspiceret omnia nemora omniaque arua Carini capite longè nudiora, quæ cum dixisset ferunt eum pileo capiti detracto caput suum illis ostendisse, in quo non plus erat pilorum, quàm in galea eius, quæ prope illum sita erat. quod si uerò esurirent, licere eis unà secum manus in patinam inijcere, sin minus, protinus è castris discederent, eò quòd iam legationem confecissent suam. Cum autem legati ea omnia quæ uiderant, & quæ acceperant suis retulissent, fama est hostium Imperatorem, cæterosque omnes ingenti horrore, ac metu perfusos fuisse. nec iniuria: uidebant enim sibi rem esse cum his uiris, quorum dux Imperator cum esset & caluus, non erubesceret tamen ad appositam patinam conuiuas uocasse: erunt itaque regem illum superbum metu fractum ad Carinum uenisse, & dixisse paratum

se esse

se esse omnia eius imperata facere. Rex ille tiara & regia ueste ornatus, paratus erat ea omnia facere, quæ is, qui uili amiculo tectus erat & pileo, imperasset. Audis præterea, ut opinor, alterum Imperatorem Carino ætate inferiorem: non enim uerisimile est, quemquam esse, quem hoc prætereat: exploratione cum opus esset, in hostium regionem per simulationem, ac speciem legationis penetrasse. Nam illis temporibus munus Imperatorium erat, urbes administrare, exercitus ductare, atque ob id multi imperium reijciebant, & unus ex his, iuuentutem suam omnem in regnando cum traduxisset, tandem laboris impatiens imperio se abdicauit, extremumque tempus ætatis suæ in uita priuata consumpsit. Atque ipsum quoque nomen Regis sero nostram in rempub. reuocatum esse, tibi demonstrabo, nec eo amplius populum Romanũ, ex quo Tarquinios urbe eiecit, esse usum. ex eo enim nos hunc uobis honorem tribuimus, & reges appellamus & scribimus. uos autem siue scientes, siue nõ, siue consuetudini hoc concedentes, arrogantiam istius appellationis repudiare uidemini: nam cum ad ciuitatem aliquam, uel ad hominem priuatum, uel ad præfectum, uel ad principem aliquem barbarum scribitis, nomen regium non usurpatis, sed Imperatorium: est autem nomen Imperatoris, nomen potestatis in exercitu, quam penes est summa potestas. etiam Iphicrates, & Pericles Athenis solebant Imperatores, nec tamen nomen illud offendebat populum, eum dico, qui omnem potentiam maximo in odio habuit, sed ille ipse suffragijs suis imperium illud decernebat. Erat etiam Athenis magistratus quidã, cui rex nomen erat, exilia munia quædam obibat, referreque rationem cogebatur, quòd scilicet populus illud nomen ludibrio haberet, cum libertate nimis intemperanter uteretur. Verũ Imperator ille apud ipsos, nec solus rerum potiebatur, & erat ipsius tum nomen, tum etiam munus serium ac præclarum. Quis igitur est, qui inficias ire possit, apertum istud argumentum moderati in rep. Romanorum animi esse? Quòd, quamuis unius dominatu omnia teneantur, odio tamen eorum malorum, quæ ex Tyrrannide proficiscuntur, nomen regium parcè usurpatur.

usurpatur. Vnius enim dominatum inuisum reddit Tyrannis, at regnum maximè illum commendat. quod Plato diuinum ac summum inter mortales bonum nominat. illud uero quod diuinæ naturæ compos est, ille ipse uult omni fastu atque superbia uacare. Non enim Deus in omnium oculis, aut ut præstigiarum magister quidam, sed tacita quadam ratione iustè res humanas gubernat, omnibusq; in rebus paratus est opē ferre eis, qui eiusdem pacis & tranquillitatis participes esse studeant. Talem sanè ego uelim regem esse, hoc est commune quoddam bonum, & ab omni prorsus fastu abhorrere. Quod si Tyranni admirationem sui commouent se se abdēdo ac cum admiratione quadam prodeundo, nemo eis hoc uitio det, quoniam penuria ueræ dignitatis ad simulationem descendere coguntur. in quo enim nihil est frugis, quique hoc bene de se nouit, fieri non potest, ut ille publicum conspectum non fugiat, contemptum cum fugit. At nemo in hodiernum usque diem solem contempsit, cum tamen nullum sit nobis hoc magis familiare spectaculum. sic etiam Rex, si se uerum esse Regem cognoscit, & omnem culpam in publico frequens appareat: nihilo enim minus, uel etiam mehercules magis suspicietur claudum illum quidem regem, quem Xenophon in toto illo opere in cœlum fert, ludibrio habebant, neque ij quos ducebat, neque per quorum regionem ducebat, neque in quos exercitum ductabat, quamuis in locis maximè publicis frequens esset, & ab omnibus ijs conspiciebatur, quibus cordi erat intueri Spartanorum ducem. qui cum in Asiam parua cum manu transisset, prope hominem illum, quem innumerabiles gentes adorabant regno eiecit, fastum certe ipsius contudit. cum autem à magistratibus illi interdictum esset, ne in Asia bellum gereret, multas ac illustres ex Græcis uictorias reportauit, neque eo alius quisuquàm in prælijs superior fuit, præter illū, à quo uno Agesilaum superari par erat, cum de frugalitate & partimonia contenderent. Epaminundas hic erat, quem ciuitates corona donantes ad epulum uocitabant, ille uerò ibat; nec enim aliter facere licebat ei qui in illa dignitate constitutus, omnes criminis ex-

nis expers esse uoluisset, & in illis conuiuijs acidum acetum bibebat, ne, ut aiebat ipse, priuati sui uirtus in obliuionem unquam ueniret. cum autem adolescens quidam Atticus gladij eius manubrium irrisisset, quod ex uili ligno factum ac minime elaboratum esset, hoc responsum ab eo tulit: Non mehercule cum decernemus manubriũ experieris, sed aciem ferri, quam quidem tibi culpare non licebit. Quod si regum est imperare, imperat autem is, qui eos habet in potestate quos oportet, ijsque institutis & uiuendi genere utitur, quo necesse est eum qui regere didicit, uidemusque non peregrinitate & fastu, sed moderatione, & temperantia omnia ex omnibus confici. extermi nanda certè est ex imperio superbia & fastus, quoniam imperio cum rebus externis & à se alienis nihil rei esse debet. Atque hinc sanè oratio nostra huc processerat. reuocemus igitur & nos orationem nostram, unde egressa est, & tu Regem ad pristinum statum fac ut redducas. Necesse est enim si mores corrigentur, & modestia redierit, simul etiam cum his pristinam illam imperij maiestatem redire, omniaque illa mala quæ cum his pugnant in fugam dari ac tolli. Tu igitur ò Imperator fac sis istius reductionis princeps & auctor, daque operam ut Imperatorem ministrum imperij habeamus. nam in eo statu rerum sumus, in quo nihil est loci maiori segniciei, nec iam, ita me Deus amet, possumus longius pedem conferre, sumus enim nunc om nes maximo in periculo. Opus habet hic præsens rerum status, & Dei opti. Max. auxilio, & regis, qui fatum Imperij Romani, quod iam satis longum tempus parturit, prius e medio tollat, quàm illud existat. quod sane fatum, reliquias orationis meæ simul persequens, & regis simulachrum absoluens, quod pulcherrimum effingere cœperam non longe abesse demõstrabo, nisi aliquis prudens & strenuus imperator prohibuerit, atque tu is sis qui prohibeat, ego, quantum in me est, contendam. Deus quidem bonis semper & ubique præstò est, ac propitius, nec eos unquam desertos esse sinit. Vnde ex industria in huius temporis statum incidi, relicto illo imperatoris simulachro, quod oratione nostra exprimere ac informare institueramus.

Postulabat Philosophia uti Rex frequens cũ suis militibus uersaretur, nec in thalamis delitesceret; demõstrabat enim beniuolentiam, quæ sola firmissimum præsidium Imperatoris est, quotidiano cõmertio, & usũ colligi. Quo igitur cum genere militum philosophus amator regis uolet, uti Rex corpus exerceat suum, & unà multum sit? Nimirum cum his quos agri, quos urbes, quos denique uniuersa regio, quæ eius imperio paret, propugnatores dat, & custodes deligit reip. ac legum, sub quibus alti atque instituti sunt. hi enim sunt quos Plato canibus similes esse dicit. Sed neque pastor unquam cum canibus lupos collocabit, etiam si ipsi, catuli quandam cum sublati essent, cicures iam effecti uidebuntur, alioqui illis magno cum periculo gregem cõmittet. nam siquando in canibus imbecillitatem aut ignauiam aliquam animaduerterint, & ipsos canes mediusfidius, & gregem, & pastorem denique ipsum aggredientur. Neque legislator unquam arma concedet ijs, qui non sunt nati, & educati sub ipsius legibus: nullum enim ab his pignus beniuolentiæ habet est: enim uiri plusquam audacis, uel uatis potius cuiusdam, iuuentutem multam, alibi educatam, suis moribus uiuentem, sua in regione arma tractantem, si uiderit, non extimescere. nam alterum horum statuendum est, aut eos omnes studio sapientiæ deditos esse, aut si hoc non putemus, Tantali saxum tenui filo appensum impendere nostræ reipub. nam tum eam illi externi milites inuadent, quum sibi rem bene cessuram existimabunt. Ac sane iã huius mali uelitationes quædã fiunt, Iamque nonnullæ partes imperij ueluti corporis laborant, cum non possint ea quæ aliena sunt, cum ipso corpore coalescere, & ad harmoniam sanam reduci. Secernenda autem esse, tam à corporibus, quam à ciuitatibus, ea omnia quæ sunt in ijs aliena, & Medici, & Imperatores censent. Exercitum enim non conscribere, qui illis opponi possit, & ueluti illi domestici sint; uacationem militiæ multis concedere, & permittere suos alijs rebus operam dare, Quid obsecro aliud est, quàm in propriam perniciem ruere? cum æquum esset istos Scythas, qui hic arma gestant persequi, & ab ipsa agricultura

propu-

gnatores accerſere, qui eam defenderent, atque tuerentur, ac ſanè usque adeo delectus habere, ut & Philoſophis è ſcholis, & artificibus ex officinis, & tabernarijs è tabernis, & populo illo ſocordi de theatris, quibus paſcitur excitato, perſuadeamus tandem omnibus, ut rebus ſerijs prius ſtudere incipiant, quam ritus in luctum uertatur, neve ſinant ſibi impedimento eſſe ullum genus pudoris, quominus populus Romanus ſuis uiribus nitebatur, & proprijs. Nam ut in familia, ſic etiam in rep. defenſio marium eſt, rerum autem domeſticarum procuratio feminarum. Quomodo igitur ferre poſſumus partes uiriles in noſtra repub. alienas, & externas eſſe? Quomodo uero turpiſſimis in rebus non eſt fortiſſimum imperium, concedere alijs principatum bellicæ gloriæ? atque me ſanè, etiam ſi iſti multas uictorias pro nobis decernendo conſequerentur, harum tamen puderet. Illud quidem cogoſco uideoque, perſpicit enim id quisque mente præditus, ſi illi mares & fœminæ, neque germani, neque ſanguine coniuncti ſint, fore ut illis etiam quàm minima occaſio ſatis ſit, ut armis inſtructi hominum urbanorum ſe dominos eſſe uelint. ac ſanè decernent aliquando imbelles cum ijs qui ſe in armorum certamine exercuerunt. Prius igitur, quàm eo quo res tendit perueniatur, reuocandi nobis ſunt Romanorum animi, & ita aſſuefaciendi, ut ipſi ſuo marte uincere, & poſſint, & uelint, nec omnino ſocietatem ullam cum Barbaris ineant, ſed eos omnes deſpiciant, omnique loco funditus pellant. Primum itaque magiſtratu eijciantur, & procul à curiæ honoribus arceantur, quibus per ſummum dedecus ea obuenerunt, quæ olim apud Romanos habita ſunt, & reipſa fuerunt honeſtiſſima. Nam & nunc Deam Themidem, quæ ſenatui, & illud alterum numen, quod exercitui præſidet obuelare ſe arbitror, cum cernat hominem penula ſcortea indutum ducem eſſe chlamydatorum, & quãdo aliquis uilloſam pellem exuens quam geſtabat, togam ſumit, de ſummaq; rerum cum Romano magiſtratu conſultat, prope ipſum conſulem ſedens, longè poſt eum ſedentibus his, quibus iure optimo honos ille debebatur. atq; illi idem ubi paululum è cu

ria egressi fuerint, pelles suas rursum induunt, togamq; Romanam apud suos derident, eo quòd impediat ensis eductionem. Ego uerò cum multis alijs in rebus, tùm uel maxime in eo hominum nostrorum stultitiam, satis mirari nequeo. Nulla est familia, quæ modo aliquibus diuitijs affluat, cui seruus scytha nõ sit, structor, cocus amphorarum gerulus, cuiq; est Scytha. illi etiam pedissequi, qui humiles sellas in humeris gestant, super quibus domini eorum in foro sedeant, scythæ omnes sunt, tanquam illa natio, iam inde a maioribus suis, idonea declarata sit, ad Romanorum seruilia munia obeunda. At Flauos istos, & Euboico more comã alentes, apud eosdem mortales priuatim quidem operam dare, publicè uerò magistratus gerere, insolens spectaculum cum sit, maximam admirationem omnibus meritò mouere debet, & si hoc non est Enigma, aliud quod dici debeat Aenigma, non mehercule uideo. In Gallia quidem Crixus & Spartacus spectante populo Romano, in theatris & spectaculis, uelut piacula quædam, digladiari solebant, at postquàm ij profugissent, & mala quibus afficiebantur ad animum reuocassent suum, bellum quod seruile appellatum est excitauerunt: quo quidem grauius ac periculosius populus Romanus nullum gessit. ad horum enim conatus comprimendos, & consulibus & prætoribus, & Pompeij denique fortuna ipsis opus fuit, cum parum abfuerit, quin urbs funditus deleta sit. At qui illi qui cum Spartaco, & Crixo desciuerant, neque cum illis, neq; inter sese ipsi eiusdem gentis erant, sed communis fortuna, occasionem nacta, concordes ipsos reddiderat. à natura enim ipsa omnes serui dominorum hostes tum uel maximè efficiuntur, cum in spem ueniunt se eos uincere posse. Nùm uerò & apud nos ita se res habet? an non omnino maiorem materiem nos malorum alimus? non enim apud nos duo sunt, neq; obscuri ij, qui seditionem conflare possunt, uerùm exercitus magni, & infesti, nostrisq; seruis sanguine cõiuncti, qui nescio quo infoelici fato in Romanum imperium influxerunt. illi suos duces habent, magnæ authoritatis uiros, non solum apud eos ipsos, sed etiam apud nos, quod malum nostra dedit socordia

nobis. Præter eos autem milites quos iam habent, seruos etiam nostros ipsis accessuros existimatore, seruos inquam crudeles, audaces, quique nullum genus sceleris adire dubitabunt, quò se in libertatem uindicent. Hæc itaque munitio nobis demolienda est, & interna causa morbi prius tollenda, quàm se uulnus quod latet patefaciat. in ipso enim principio mala facile tolluntur, at progressione temporis maximè corroborantur. Purganda sunt Imperatori castra, non aliter ac cumulus quidam tritici, unde & speltam secernimus, & alia prope germinantia quæ generoso ac uero tritico nocumento esse possint. Quod si tibi uideor consilium dare, de his quæ facta non ita sint facilia, cogitare debes, & quorum tu Imperator sis, & de quo genere hominum uerba facimus, de eo nimirum quo cum Romani semper secunda prælia fecerunt, ex quo illorum nomen orbi cognitũ est. Cunctos enim Romani, quibus cũ illis res est, manu & consilio longè prætereunt, atq; omnem orbem terrarũ ijdem iam peragrarunt, quemadmodum Deos ait Homerus:

Omnia dum peccata hominum benefactaq; lustrant.

Scythas autem istos, & Herodotus narrat, & nos ipsi cernimus, morbo timiditatis laborare. hi enim sunt qui ubiq; terrarum seruitia explent, quiq; sedem stabilem, & domiciliũ certum nunquàm habuerunt. Hinc prouerbium illud natum est, Schytarum solitudo, eo quod illi semper patriam fugiunt suam. Quos primum Cymerij, uti aiunt ij, qui res priscas memoriæ mandarunt, e sedibus suis eiecerunt, deinde alij quidam, tum mulieres quoque, tum parentes uestri, tum etiam Macedo, à quibus pulsi, partim ad internas, partim etiam in externas regiones abierunt. nec prius hi finem fugæ faciunt quàm ab insequentibus, ad eos qui è regione eorum habitant, fuerint depulsi. Nonnunquam tamen eos, quos nec opinantes adoriuntur aliquantisper perturbãt, ut quondam Assyrios, Medos, & Palestinos. At ne nostra quidem ætate ad nos uenerunt animo bellandi, uerùm supplices, cum rursum suis è sedibus exciti essent. cum autem Romanorum mores, sicuti in supplices decuit, humanissimos, & non arma experti essent genus il-

lud

lud Barbarum eam illis, quàm eos par erat gratiam retulit: nã & insolens erat factum, & beneficium in se collatum non agnoscebat. quo nomine cum patri tuo, aduersus ipsos armato, meritas pœnas dedissent, rursum ad misericordiam eius confugiẽtes supplices se, una cum uxoribus suis, ad pedes eius proijciebant. ille uero, qui quidem in bello semper superior fuit, misericordiæ solum manus dabat, & supplices illos erexit, & belli socios asciuit, & ciuitate donauit, & omnium honorum participes fecit, partem deniq; Romani soli, sceleratis illis hominibus attribuit. Ille inquam uir, animi magnitudine ac generositate naturę ad clementiam usus est, sed Barbari quid sit uirtus nõ intelligunt. nam propterea quod se illis pater tuus placabilem præbuit, nos in hanc usq; diem derident, non ignari, & quas pœnas meruerant, & quibus honoribus à nobis affecti sunt. Hæc sanè iam fama humanitatis nostræ, etiam uicinis eorum ad nos uiam aperuit. aduentant enim iam ad nos, qui summa facilitate præditi sumus, quidam sagittarij equestres petentes ut se humanitate complectamur, illosq; nobis, utpote longe se inferiores, in exemplum proponunt. Atque hoc malum uidetur iam processisse ad eam quam uulgò persuasionem necessitatis uocant. nam philosophia de uocabulis non laborat, sed quid sententiæ seruiat quærit, ac nonnũquam etiam illud quod humile est, ad rem explicandam assumit, modo id perspicuum & aptum esse constet. At profectò haud facile est, semel amissam recuperare famam, &,

Sedibus hosce canes diros expellere nostris.

Verùm si me audies, & difficultas illa facile tolletur, & res erit parui negotij, si inquam numerum militum adauxeris, si Romanos ad uirtutem excitaueris, si legiones domesticas conscripseris. adde amabò illud imperio, quod illi sua ipsius culpa deest, quodque Homerus uiris uirtute præstantibus attribuit.

Ornat diuinos animi uehementia Reges.

Aduersus igitur istos barbaros animo uehementi atque concitato opus est, & mox uel agriculturæ operam iussi dabunt, ut alia Messenij positis armis Lacedæmonijs seruitutem seruierint,

rint, uel eodem itinere quo uenerunt fugam capessent, & nuntium afferent ijs qui trans alteram ripam Istri incolunt, non amplius esse apud Romanos illam facilitatem, sed ducem hos nunc habere iuuenem quendam, excelsi atque alti animi:

Acrem qui non sontem etiam reprehendere possit.

Atq; hæc dixisse sufficiat de educatione ac bellica institutione imperatoris. nunc autem qualis in toga esse debeat dicamus. Erit quidem bellator Imperator, sed tamen paci uel maximè consulere debebit. ille enim solus pacem potest colere, qui potens est, in eum qui damnum dedit, animaduertere. ac mea quidem sententia ille Imperator pacem optimè seruabit, atq; tuebitur, qui, cum ipse iniuriam facere nolit, prohibere etiam potest, ne ea aliquis suorum afficiatur. Bellum etiam aliquando suscipiet, nam nisi id fecerit, bello ipse lacessetur. est quidem pax multo beatior, quàm sit bellum, quippe cum ob pacem bellum suscipiatur. quare cum pax finis sit belli, meritò etiam bello anteponetur. Præclare itaque se res habebit, cum corpus imperij duabus è rebus constet, armata nimirum & inermi multitudine, si se Imperator utrique parti dediderit. & si ubi à militibus discesserit commertium habuerit cum urbibus & populis, qui ut tutò agros colere, & remp. administrare possint, opera militum iam consequuti sunt. Ita autem cum eis uersabitur, ut ipse eas ciuitates & regiones, quas adire poterit, lustret ac obeat, ad quas autem ciuitates suæ ditionis peruenire non poterit, earum curam geret, ea ratione, quæ illi omnium optima uidebitur. Legationes autem cum alijs in locis magni faciendæ sunt, tum maximè hoc loco: nam earum opera & usu poterit Imperator cognoscere remota nihilominus, quàm propinqua. Neque solo oculorum sensu imperij curam definiet, uerum collapsa instaurabit, quamuis ea nunquam aspectu acceperit, egentibus populis opem feret, à tributis uindicabit eos, qui iam pridem eis uexantur, bellum etiam ueniens depellet, præsens uero pœnitus extinguet, & si qua alia re opus erit, ipse diligenter prouidebit. Hanc utilitatem ex legationibus ca-

rit. quibus & facilis ad eum patebit aditus, & ueluti pater aliquis, senem se ac benignum illis præbebit, siue à uicinis, siue à remotis populis ueniant. hoc enim uideo semper Homerum dicere, de illo suo pacifico rege. Primum igitur edicatur, ne milites molesti sint ciuibus ac uillarum incolis memores, quid labores ipsi eorum causa sustinuerint. Nam Imperator ideo bellum gerit, ut saluæ sint ciuium & rusticanorum hominum facultates, eamque ob causam manus cogit. ille enim qui à me externum hostem arcet, ipse autem crudeli ac immani in me est animo, nihil mihi differre uidetur à cane, qui eam ob rem lupos quam longissimè abigit, ut ipse per otium gregem dilaniet, quem par erat non dirripere gregem, sed contentum esse custodiæ mercede, nempe lacte ouium, quo se explebat. Quare certissima tum pax est, cum milites ita instituti sunt, ut inermes loco fratrum habeant, neque plus eo accipere contendant, quàm præscriptum est. Neque est regium, tributa intolerabilia ciuitatibus imperare. bono enim regi, quam ad rem amabò opus erit multa pecunia? cum neque animo dissoluto sumptus faciat, neque moderato usu omisso arrogantiæ studeat, neque iuuenili animo indulgens, ludis scenicis sudorem bonorum impendat, neque ulla necessitate adstringatur bellum frequenter uti gerat: cuius ut quidam Lacedæmonius ait, non est aliquod dimensum pabulum. nam frugi atque modesto regi nullæ insidiæ tenduntur, nullus hunc aggredietur, ut ostendimus. congesta ergo tanta pecunia, quanta opus est ad res necessarias comparandas, iam redundantis nullus erit usus. at illa sine ulla molestia suorum confici poterit, si & nonnulla quędam, quamuis necessaria, remiserit, & his erit contentus, quæ eorum facultatibus, qui conferunt, respondeant. Rex porrò auarus caupone longè turpior est, nam hic inopiam rei familiaris subleuat, at illius animi prauitas, quid prætendat prorsus non habet. Equidem cum frequenter animo contemplari soleo, & prauitates ipsas uitiorum & quales nobis eos, qui illis adstricti sunt, efficiant, animaduerto etiam inter priuatos, hoc genus hominum quod pecuniæ cumulandæ deditum

tum eſt, omnium maximè abiectum, improbum, ac in primis illiberale eſſe, cuique in ſola deprauata repub. locus non omnino ignominioſus ſit, quippe cum hi etiam à ſe ipſis contemnantur, eo quod naturæ uoluntati cogitatio eorum repugnet in eo quod caput eſt & plurimi. natura enim corpus ad miniſterium animi deſtinauit, res uerò externas ad uſum corporis, cui ut poſteriori, ſecundas partes dedit: at iſti & animum & corpus cũ tertio copulant. Qui igitur ſe ipſos ignominia afficiunt, & id quod in eis primas partes tenet in ſeruitutem dant, hi mediuſfidius nihil unquam præclari gerere, nihil cogitare poterunt. quos ego ſi formicis longe ignobiliores ac magis imprudentes eſſe dixero, non profectò mentiari. nam hæ tantum ſolummodo quærunt, quantum ſatis eſt: at illi uitam ipſam metiuntur neceſſario uſu quæſtus. Quare abigenda eſt, tam ab Imperatore, quam huic à ſubditis tetra iſta peſtis, ut bene bonis imperare poſſit, & ſtudium uirtutis reuocandum, in quo ſe & ipſe Rex exercebit, & alijs, qui ſe ſe excolere uolent, præmia proponet. turpe etenim eſt, ut dixit quidam, exerceri publicè iaculis, & cœſtibus, & coronas imponi ijs, qui palmam tulerunt, non autem exerceri frugalitate & uirtute. Certum equidem eſt ciuitates, ſi ita inſtitutum, atque affectum regem habuerint, uitam uicturas priſcam illam & auream, in qua & ſumma penuria omnium rerum malarum futura ſit, & ingens ubertas bonarum, potiſſimumque pietatis. ad quam ducem ſe alijs præbebit Rex, deumque in exordio uniuscuiusque rei inuocabit. eſt enim profectò iucundiſſimum, & audire & uidere regem in oculis populi ad cœlum manus tendere, & adorare communem ac eundem cum populo ſuo Deum, ac ſanè ueriſſimile eſt Deũ Opt. Max. regis pij cultu ac ueneratione lætari, atque talem regem arcana quadam coniunctione ſibi coniungere. Itaque

Digitized by Google

nunc uerò extra illas, dicimus debere præterea esse Regem largitorem bonorum & propitium. hæc igitur ipsa & alia insuper quæ prius attuleramus, quàm recepissemus formam Imperatoris nos expressuros iam in membra conferantur, & simulachrũ compleant. quorum illud erat summum, ne Rex, largitor cum sit bonorum, magis defatigetur benigne faciendo, quàm sol radios suos stirpibus & animantibus impertiendo. non enim ille splendorem emittendo languescit, cum natura ipsius splendorem comprehendat, & sit ipse fons lucis. Ipse igitur Rex, in istud uitæ genus ingressus, omnia illa per se ipsum reget, quæ sunt in ditione illius, eos uerò qui solio suo uicini sunt, quique principem locum inter omnes alios tenent, regia animi instructione, eo loco constituet, quo prosint alijs pro modo potestatis sibi attributę. Atq; hac ratione cura hominum longius procedet, cum plurium manibus tractabitur. Sed tamen nihilominus necesse erit, cum tam amplum imperium sit, ut præsides ad eos mittat, qui longè distant. Deinde summa cum diligentia legendi, & æstimandi erunt illi, qui iudicijs præficiantur. hæc enim est diuina quædam & multiplex prouidentia. Cuncta enim loca, & omnes homines, ac singulas controuersias uelle cognoscere magnæ est circumcursationis, magnæ difficultatis, cui nè Dionysius ille quidem satisfacere potuit, quamuis uni insulæ, neq; ei toti imperaret. At paucorum procuratorum opera multorum curam habere possumus. hanc appellarunt deo conuenientem, & generalem quandam tutelam, quam in sublimi permanentem, atq; ad minimas etiam res respicientem, ne minimæ quidem res fugiunt. hoc genere tutelæ utens Deus, non ipse apud nos subtiliter efficit singula, sed natura, ueluti manu quadam, utitur, in sede sua ipse permanens, & est fons atq; auctor omnium prorsus bonorũ, quippe cum ipse sit causa causarum. atq; hac ratione Imperatori reip. procuratio prosequenda est. Distribuat igitur principatum præsidibus quam fieri potest iustissimis & optimis. Longe enim facilius cognoscet paucos, quàm multos, & citius paucorum delicta aut benefacta animaduertet. Ex optimis itaque, non ex his quibus ampla

res,

res eſt,ut nunc fit, legantur ij, quibus magiſtratus mandentur. nam nec his medicis cõmittimus corpus, qui diuitijs affluunt, ſed illis qui artis ſuæ peritiſſimi habentur. hac ſane multò magis is qui magiſtratum geret legendus eſt,non locuples,ſed gubernandi peritus,ſiquidem per eum plura uel melioris, uel deterioris ſtatus aleam ſubire debent. Quid enim? ſi quis ex eo, quod uir nequã eſſet,opes congeſſit,dignum nè eſt amabò huic magiſtratum committere? an potius homini pauperi illi quidem,ſed probo tamen, & iuſto quem ideo quod iuſtus eſt pauperem eſſe non pudeat? Ille enim qui opibus circumfluit,magiſtratu pecunia comparato,neſciet profectò iuſtitiam colere,atque ius ſuum unicuique tribuere. nam qui magiſtratum emit, hunc meo iudicio,non facilè in iniuſtitiam odium capiet,nec is pecuniã pro nihilo ducet, ſed ius pretio potius,quàm æquitate deſcribet. non enim credibile eſt,hunc toruis oculis aurũ intuiturum,uerùm illud reuerebitur,ac amplectetur, ut cui acceptũ referat, quòd parte diuitiarum impenſa rempub. comparauerit, & quòd, uti res aliæ ſolent, ita ciuitatum gubernationem mercede conduxerit. uidet enim ſe opera diuitiarum in magiſtratum ueniſſe, uidet ſe ſuſpici, cum ab alia multitudine, tum etiam ab hominibus iuſtis,ac egentibus. Tu autem fac efficias, ut uirtus in admiratione omnium ſit, ac plurimi fiat, quamuis homo pauper ea ſit præditus. non te latent ullius uiri prudentia, iuſtitia, ac cœteræ omnes animi uirtutes, etiam ſi uili tegatur ueſte, ſed in medium producito hunc, & mandes uirtutem uti publicet ſuam, quam non decet in obſcuro eſſe,uerum in luce & puluere. Non enim te præterire debet,te in præſentia quidem illos prædicaturum, at qui ad omnem immortalitatem prædicetur eum te fore, quia beati regni ſpecimen poſteris præbueris. Quod ſi ita feceris, propediem cernes fore ut

ſtati tribuerit, tum nihil eſt, quod magis ſuſpiciendum eſſe putem, quàm quòd illa in animis populi tantam uim habeat. Imperator enim facile mutat opinionem moris, quamuis diuturna conſuetudine & uſu confirmata ſit, quoties apparet contrarijs eum rebus honorem tribuere, atque eas plurimi facere. nam eas res quibus Imperator gaudet, neceſſe eſt ſtatim augeſcere, multorumque ſtudijs coli. Sed quoniam me in hunc locum deduxit oratio, uolo quædam de amoribus meis nota facere. Faxit Deus opt. max. ò Imperator, ut aliquando amore philoſophiæ ac ueræ inſtitutionis capiaris, ex his enim, quæ iam dicta ſunt, perſpicuum eſt, fieri non poſſe, ne non multos riuales, qui magni momenti futuri ſunt, habeas. Nam ea nunc eſt hominum negligentia, ut periculum ſit, ne ſtudia philoſophiæ ita extinguantur, ut ne ſcintilla quidem relinquatur, unde ſi quando quis rurſum ad ea ſe refferre uellet, accendi poſſint. nunc igitur pro philoſophia ſolum hæc uota ſuſcepi? an illa deteriore conditione non erit, etiam ſi apud mortales domicilium habuerit nullum? ſedem enim illa domeſticam habet apud Deum, cum quo quamuis hic ſit, perſepe tamen aliquid rerum agit, & quoties eam deſcendentem non recipit terrena hæc regio, apud patrem remanet, ac tum iure optimo illud nobis decere poſſet, mihi non opus iſto,

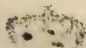
Eſt honor, ætherij patris ſed lætor honore.

Verùm res humanæ, ut hæc abeſt, utq; preſens eſt, ita deteriores ſeu meliores, uel prorſus beatæ, aut miſeræ efficiuntur. pro his igitur uota feci, cum de philoſophia feci. atque utinam compos eſſe poſſem uoti mei, cuius Plato compos eſſe non potuit. utinam te uideam in repub. adminiſtranda adhibere philoſophiam. Neque me iam plura de regno optime adminiſtrando diſſerentem quiſquam audiet, uerùm iam tempus eſt ut finem dicendi faciam, uideor enim hoc uno omnia quæ uolebam complexus eſſe. Pollicitus quidem eram, me Imperatoris effigiem tibi oratione expreſſurum: eſt enim oratio umbra rei, quod quidem iam me effeciſſe arbitror; à te uero uiciſſim petij, ut quam ego imaginem oratione, tu factis effingeres, ac

expri-

exprimeres. quod te propediem effecturum ſpero, nec ambigo quin officium imperatoris egregie ſis facturus, ſi modo uerba orationis meæ aures tuas non præterfluxerint, ſed in animũ ipſum usque penetrarint, ac in eius intimo receſſu degere uoluerint. Nec ſanè ſine diuino numine philoſophiam ad hanc admonitionem deſcendiſſe mihi perſuadeo, cum Deus magno ſtudio res tuas extollendas atque amplificandas ſuſceperit, quod multis argumentis uidere licet. Verum ego iure optimo, primus omnium frui debeo germine conſitionis meæ, fruar autem, ſi talem te mihi præbueris, tum cum ciuitatum poſtulata exponam, & reſponſa abſte auferam, qualem oratione mea expreſſi, atque effinxi.

FINIS

Digitized by Google

Digitized by Google

VIRI
BVS IVNGENDA SAPI
ENTIA